

Giriş

Eski Anadolu Tarihi dersine öncelikle “Eski Anadolu” terimi ile Eskiçağ olarak belirlenmiş geniş tarihi süreç içerisinde hangi kronolojik dilimin ve mekânın ifade edilmek istendiği izah edilerek başlanacaktır.

Eskiçağ olarak anılan tarihi süreç, hangi coğrafyada ele alınıyorsa orada kültürel bir varlık olarak insandan günümüze ulaşmış ilk izlerin bırakıldığı zamandan MS 4-6. yüzyıllara dek olan dönemi içerir. Eskiçağ’ın sonu için böyle iki yüzyıldan fazlaya yayılan bir sürecin ön görülmüş olması şüphesiz, Antik medeniyetlerin sona ermesi ve yerine Ortaçağ medeniyetlerinin geçerli olmasının kısa bir zaman dilimi içinde ele alınması, açıklanması ve kabul edilmesinin mümkün olmamasının sonucudur. Çoğu zaman belirtilen, üzerinde çok da düşünülmeden kabul edilen, aslında tamamen pratik nedenlerle ortaya konulmuş olan, belli olaylara dayanan çağ değişimlerine ilişkin tarihlerin Eskiçağ’ın sonunu gösterenlerinin de yukarıda vermiş olduğumuz süreç (4-6. yüzyıllar) içinde yer aldığı hatırlanmalıdır. Bu geniş süreç içerisinde yer alan ve yazının kullanılmaya başlanmasından sonrasını ifade eden “tarihi devirler” terimi, tarih biliminin ilgi alanı ve Eskiçağ’ın kronolojik sınırları açısından kavram karışıklığı yaratmamalıdır.

Konusu insan olan, insanla ilgili geçmişte yaşanmış olayları ve olguları, onlarla ilgili olarak ortaya konulmuş kaynaklara dayalı olarak, analiz-sentez yöntemiyle, objektif bir bakış açısıyla, zamanı ve mekanı belirterek araştıran ve inceleyen bir bilim dalı olan tarih, şüphesiz yazının icadından önceki zamanları da ilgisi alanına dahil etmektedir. Yazının icadından önceki dönemler, yaygın olarak kullandığımız ancak mantık süzgecinden geçirmeye kalktığımızda içimiz rahat olarak telaffuz edemediğimiz “tarihöncesi” terimi ile karşılanmaktadır. Eski Anadolu Tarihi dersi bu tanımda da belirlendiği üzere kültürel bir varlık olarak tanımlanabilen insanın var olduğu en eski dönemlerinden itibaren, tarihöncesi dönemlerden itibaren Anadolu tarihini konu olarak almaya başlar.

Eskiçağ Tarihi bilim dalı ilgi alanı, günümüze ulaşmış tarihi kaynakların izin verdiği ölçüde ortaya konulabilen çeşitli bakış açılarıyla değerlendirilebilen tarihi ilişkiler kapsamında Akdeniz çevresinde gelişmiş medeniyetler ve bunlarla ilişki içinde olan çevre medeniyetler olarak sınırlanabilmektedir. Bu sınırlama dahilinde yer alan medeniyetleri kabaca Eski Yakındoğu ve Eski Batı medeniyetleri olarak temelde coğrafi konuma göre, aslında günümüze ulaşan tarihi kaynakların araştırılmasına imkan verdiği ölçüde siyasal, sosyal, ekonomik ve belki bunları da kapsayacak içeriğe sahip ancak genel kullanımda daha sınırlı bir alanı ifade eden kültürel yapılarına göre ikiye ayırmaktayız. Bu coğrafi temelli ayırmda bir karışma noktası olarak kronolojik esasa dayanmak üzere Hellenistik Dönem'i anmalıyız. Burada yine yukarıda bir kaç kez vurgulamış olduğumuz günümüze ulaşan tarih araştırmalarına esas teşkil eden kaynaklar konusu belirleyici olmaktadır.

Tarihöncesi dönemlerden başlayarak MÖ 4. yüzyılın ikinci yarısında başlayan Hellenistik Dönem'e kadar kronolojik sınırları belirlenen Eski Anadolu Tarihi dersinde üzerinde durulacak olanlar, Anadolu yarımadasında gelişmiş medeniyetlerdir. Üç tarafı denizlerle çevrelenmiş Anadolu'nun karadaki sınırları olarak bugünkü siyasi sınırlarımız kabul edilmektedir.

Eski Anadolu Tarihinin Kaynakları:

Tarih araştırmalarında kullandığımız her türlü materyal basit bir tanımlamayla kaynaktır. Kaynakları Eskiçağ tarihi söz konusu olduğunda yazılı ve yazısız kaynaklar olarak ikiye ayırıyoruz. Tanımlama yine çok basit olarak yapılmak zorundadır. Üzerinde yazı bulunmayan ve tarih araştırmalarında tarihçinin kullanmış olduğu her türlü materyal yazısız kaynak; üzerinde yazı bulunan ve yine tarihçinin araştırmalarında kullandığı belge ise yazılı kaynaktır. Tarihöncesi dönemler için şüphesiz sadece yazısız kaynaklar ortada iken tarihi dönemlerde hem yazılı hem de yazısız kaynaklar geçerlidir. Tarihçiyeye ulaştırdığı

bilginin içeriği ve kapsamı açısından tarihi dönemler için yazılı kaynakların önceliği ve önemi aşıkardır.

Belgenin güvenilirliği tarih araştırmalarında çok önemlidir. Yazılı kaynağı ortaya koyan kişinin duygularına, düşüncelerine, yorumlarına yer verilmesi suretiyle objektivitenin tartışılır hale gelmesi; verdiği bilgilerin yanlış, yönlendirilmiş, saptırılmış olması olasılığının daima göz önünde tutulması, belge kritiğinin mutlaka yapılması gerekir. Ancak tüm bunlar her zaman tarihi gerçeklerin tarihçinin kurguladığından farklı olabileceği ihtimalini ortadan kaldırmaz. Bu nedenle belge güvenirliliği önemlidir. Orijinal yazılı kaynakları, yani doğrudan ilgili olayın içinden ya da onunla doğrudan ilişkili olarak oluşturulmuş yazılı kaynakları güvenilirlikleri açısından fikir veren içeriklerine göre birinci elden ve ikinci elden olarak ayırıyoruz. Birinci elden ve ikinci elden kaynak tanımlaması, bir araştırma eserinin kaynakçası söz konusu olduğunda orijinal kaynaklar ve bunlara dayalı olarak ortaya konulmuş tarih çalışmaları olarak da yapılmaktadır. Aradaki farka dikkat edilmelidir. Birinci, tanımlama doğrudan orijinal kaynaklar için yapılmıştır.

Eski Anadolu Tarihi dersinin kronolojik ve coğrafi kapsamı içinde yazılı kaynaklardan bahsetmek gerektiğinde, Anadolu'nun tarihi dönemlere girmesine de vesile olan M 2. binyılın başlarından itibaren ortaya çıkan, Asurlu kolonistlerin Anadolu'da kullandıkları Eski Asur dilinin ifade edildiği Eski Asur ivi yazısıyla yazılmış tabletler ilk olarak anılmalıdır. Kronolojik sırayla bunlardan sonraki en önemli yazılı kaynak grubu, M 17. yüzyılın ikinci yarısından itibaren M 12. yüzyıl başına dek Anadolu'da kullanılmış ve çeşitli arşivlerde bu güne dek toprak altında ulaşmış Hitit dilinde ve çivi yazısıyla yazılmış tabletlerdir. Hitit İmparatorluk döneminde, sonraki Geç Hititler döneminde kullanılmış Anadolu'ya özgü hiyeroglif yazının yer aldığı yazıtlar da bir başka yazılı kaynak grubunu oluşturur. Bunlardan başka yukarıda belirlediğimiz dersin kronolojik sınırları dahilinde Anadolu'da kurulmuş diğer medeniyetlerinde yazılı belgeleri diğer yazılı kaynak gruplarını oluşturmaktadır.